

ПРОВЕДЕННЯ ТАКТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ АВТОТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ

Карабанов Д.О.,

здобувач кафедри криміналістики
Донецького юридичного інституту МВС України

Розкрито методологічні основи тактичних операцій, які проводяться розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами.

Ключові слова: методика розслідування незаконного заволодіння автотранспортними засобами, тактичні операції при незаконному заволодінні автотранспортом, незаконне заволодіння автотранспортом

Раскрыты методологические основания тактических операций, которые проводятся во время расследования незаконного завладения автотранспортными средствами.

Ключевые слова: методика расследования незаконного завладения автотранспортными средствами, тактические операции при незаконном завладении автотранспортом, незаконное завладение автотранспортом

Revealed methodological foundations of tactical operations that are conducted during an investigation into misappropriation of motor vehicles.

Keywords: methods of investigation of misappropriation of motor vehicles, tactical operations in the misappropriation of motor vehicles, misappropriation of motor vehicles

Пошук науковцями ефективних форм організації взаємодії слідства і дізнання, призвів до ідеї комплексного виконання тактичних завдань розслідування злочинів у формі тактичної операції. Однак, методологічні засади проведення таких операцій в ході розслідування конкретних злочинів, ще потребують удосконалення. Адже саме такі основи є підґрунтям розробки окремих видів тактичних операцій, які реалізуються практичними працівниками правоохоронних органів в ході розкриття та розслідування незаконного заволодіння автотранспортними засобами.

Чисельні публікації науковців, зокрема В.П.Бахіна, А.В.Дулова, С.І.Цветкова, В.М.Шевчука, В.І.Шиканова, та інших вчених з даної проблематики, сприяли глибокому вивченню наукової категорії — тактична операція, удосконаленню її поняття, ролі в методиці розслідування злочинів та впливу на слідчу та оперативно-розшукову практику. Однак, методологічні основи тактичних операцій, які проводяться під час розслідування незаконного заволодіння автотранспортними засобами малодосліджені і саме на них буде зосереджена увага в даній публікації.

Тактична операція як складна система цілеспрямованих, погоджених і керованих дій по розслідуванню незаконного заволодіння автотранспортними засобами має певну структуру, яка надає операції внутрішню єдність і завершеність.

Під час розслідування незаконного заволодіння автотранспортними засобами тактична операція спеціально створюється особою, яка здійснює розслідування, з метою виконання виниклого тактичного завдання за допомогою дій по заздалегідь заданій, попередньо спрогнозованій і спланованій програмі. Тому всі елементи тактичної операції можуть бути, й повинні бути, заздалегідь передбачені та враховані в майбутній діяльності

по досягненню наміченої мети.

Дослідження структури тактичної операції по розслідуванню незаконного заволодіння автотранспортними засобами, обов'язкових її елементів, зв'язків і залежностей між ними, дозволяє глибоко проникнути у сутність такої операції й розробити, з урахуванням особливостей її структури, практичні рекомендації з підготовки й проведення конкретних тактичних операцій в різних слідчих ситуаціях, які виникають при розслідуванні аналізованих злочинів.

На думку А.В.Дулова тактична операція є складною системою специфічної діяльності уповноважених на те осіб, у зв'язку з чим вона включає такі елементи: мету, умови, засоби, суб'єкт та об'єкт діяльності [1, с.89].

Тому, серед обов'язкових структурних елементів тактичної операції, яка розробляється та реалізується при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами, можна виділити: а) мету операції, б) суб'єкти, в) засоби досягнення мети операції, г) процес організації й безпосередньої реалізації операції, д) її результат.

Розглянемо ці структурні елементи більш детально.

Мета тактичної операції — виконання певного тактичного завдання, яке постало на основі наявних у справі даних, з метою успішного розслідування кримінальної справи про незаконне заволодіння автотранспортними засобами.

Завдання тактичного значення, які виконуються за допомогою тактичних операцій носять проміжний характер, і як правило, їх успішне виконання є необхідною умовою досягнення мети розслідування. При розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами конкретні тактичні завдання можуть полягати у встановленні якої-небудь обставини по розслідуваній справі; розшуку злочинця, потерпілого або свідка;

пошуку слідів, речових доказів і інших матеріальних об'єктів, пов'язаних зі злочином; викритті обвинувачуваного, перевірки отриманих даних; нейтралізації протидії розслідуванню і т.ін. Для визнання необхідності виконання одного (декількох) таких завдань з допомогою тактичної операції необхідно, щоб це завдання, в даних умовах розслідування незаконного заволодіння автотранспортними засобами не могло бути виконане взагалі або шляхом проведення окремих слідчих і інших дій.

На думку А.В.Дулова тактична операція, завжди «...програмно-цільова система, вона створюється для досягнення певної мети (комплексу цілей), для дії по заздалегідь заданих, попередньо прогнозованих і спланованих програмі. Звідси всі її елементи, етапи, деталі можуть бути й повинні бути заздалегідь передбачені в майбутній діяльності по досягненню мети» [1, с.87].

Суб'єктами тактичної операції при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами, як правило є особи, які беруть участь в її підготовці й безпосередній реалізації (слідчий, дізнавач, оперативний працівник карного розшуку, працівник ДАІ, спеціаліст і інші особи). Кожний із цих суб'єктів діє своїми методами і в межах своєї компетенції.

Характер взаємодії різних суб'єктів в рамках тактичної операції при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами вимагає чіткого визначення положення кожного з них у системі такої взаємодії. У цьому зв'язку виділяють керівників тактичної операції та її учасників.

Керівним і направляючим суб'єктом тактичної операції при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортним засобом може бути слідчий або працівник органа дізнання, який проводить розслідування. Оскільки в більшості випадків тактичні операції реалізуються після порушення кримінальної справи, то вони, як правило, проводяться під керівництвом слідчого. Виконання слідчим функції одноособового керівника тактичною операцією впливає з його процесуальних повноважень (ст.114 КПКУкраїни) і обумовлюється необхідністю забезпечення єдиної тактичної лінії розслідування.

При розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами суб'єктів тактичної операції можна диференціювати на обов'язкових та необов'язкових. Обов'язковими вважаються такі суб'єкти — керівник тактичної операції (слідчий або працівник органа дізнання, який проводить розслідування), які розробляють операцію, координують дії її учасників, контролюють хід і результати операції. Інші суб'єкти беруть участь у проведенні тактичної операції при необхідності, ситуативно і є необов'язковими.

Засобами, за допомогою яких досягається мета тактичної операції при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами є конкретні слідчі дії, оперативно-розшукові, організаційно-підготовчі й інші заходи. Такі форми діяльності по розслідуванню зазначених злочинів можуть носити процесуальний, тактичний, технічний, організаційний, перевірочний та інший характер[3, с.40].

У ході підготовки й реалізації тактичних операцій при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами основне значення серед усіх названих засобів надається процесуальним діям, а серед них у першу чергу слідчим діям. Це пояснюється тим, що тільки в результаті проведення слідчих дій можуть бути отримані відомості, які мають процесуальне значення по кримінальній справі.

Оперативно-розшукові й інші заходи в складі тактичної операції при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами, як правило, слугу-

ють меті створення умов, що забезпечують результативність, цілеспрямованість і безпеку слідчих дій, які входять до структури операції[3, с.40]. На практиці при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами проведення більшості тактичних операцій неможливо без допомоги працівників оперативно-розшукових органів, тому різні оперативно-розшукові заходи часто входять до складу тактичної операції.

При розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами у будь-якій тактичній операції можна виділити низку основних, вирішальних дій, які утворюють своєрідну «серцевину» всієї операції. Як правило такі дії спрямовані на одержання відомостей по розслідуваній справі, що мають доказове значення. Успішним проведенням дій, які є основними в задумі операції, головним чином, досягається мета всієї тактичної операції. Наприклад, якщо проаналізувати структуру конкретної тактичної операції по пошуку викраденого автотранспортного засобу, то можна побачити, що вирішальне значення в ній будуть мати дії по безпосередньому затриманню розшукуваного автотранспортного засобу з водієм, який здійснив незаконне заволодіння таким засобом або ж був причетним іншим чином до цієї злочинної діяльності (забезпечував «відстій» автотранспортного засобу, допомагав його розукрупнювати та ін.).

Крім основних дій, до складу тактичної операції по розслідуванню незаконного заволодіння автотранспортними засобами повинні входити різного роду забезпечувальні заходи, за допомогою яких стає практично можливою реалізація відповідних основних дій операції.

Тактична операція при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами може також включати серію допоміжних заходів пошукового, технічного, організаційного та інформаційного характеру[4, с.242].

У певній ситуації по розслідуванню незаконного заволодіння автотранспортними засобами, що залежить у значній мірі від випадкових, змінних, але істотних факторів, доцільно передбачити в тактичній операції запасний варіант на випадок неможливості проведення тих або інших конкретних дій. Виконання резервного варіанта операції, здатного нейтралізувати або зменшити до мінімуму активний вплив несподіваних факторів. Відсутність же заздалегідь підготовленого запасного варіанта дій, може реально поставити під загрозу зриву проведення всієї тактичної операції, призвести до затягування строків її реалізації або небажаного зниження очікуваної ефективності.

Процес організації й реалізації тактичної операції при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортним засобом, охоплює всі етапи її проведення, починаючи від ухвалення рішення про необхідність проведення певної операції й завершуючи фіксацією та оцінкою її результатів. У такому процесі можна умовно виділити відносно самостійні «ділянки» діяльності слідчого — керівника операції, які вимагають особливого порядку й спеціальних методів роботи — «планування тактичної операції», «прогнозування результатів», «керування операцією», «реалізація системи передбачених тактичною операцією дій» і т.ін.

Результат тактичної операції при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами є наслідком практичних дій по реалізації операції. Залежно від відповідності отриманого результату поставленій меті тактичної операції можна виділити запланований (очікуваний) і незапланований результат реалізованої операції.

Запланований результат тактичної операції при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортним засобом — виконання передбачуваного за задумом опе-

рації певного тактичного завдання, що досягається на практиці не завжди. Це може бути пов'язане з різного роду недоліками процесу підготовки й проведення тактичної операції, але може стати наслідком дії випадкових факторів, які неможливо було передбачити й усунути. Незапланований результат тактичної операції не обов'язково буде негативним для процесу розслідування незаконного заволодіння автотранспортними засобами. У низці випадків тактична операція може призвести до виконання тактичного завдання, яке не передбачається її задумом, однак має важливе значення для розкриття й розслідування незаконного заволодіння автотранспортними засобами. Наприклад, при проведенні тактичної операції «пошук викраденого автотранспортного засобу» можуть бути зібрані відомості про заволодіння групою злочинців іншими засобами, розукомплектування їх, про канали перепродажу запасних частин, канали надходження підроблених документів на викрадені автотранспортні засоби, про корупційні дії окремих працівників державних органів задіяних в реєстрації автотранспортних засобів тощо.

Усі зазначені елементи структури тактичної операції взаємозалежні й при зміні якого-небудь одного елемента структури з'являється необхідність у зміні іншого. Так, зміна мети тактичної операції при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами змінює сукупність тактичних засобів її досягнення; комплекс задіяних тактичних засобів, у свою чергу, впливає на склад суб'єктів, які беруть участь в такій тактичній операції.

Вивчення та аналіз структури тактичної операції при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами припускає не тільки виявлення елементів, які входять до її складу, але й встановлення зв'язків між цими елементами. У тактичній операції при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами між елементами структури існують найрізноманітніші зв'язки. Тактична операція при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами може бути правильно розроблена тільки у тому випадку, якщо при її побудові враховуються необхідні елементи структури й зв'язки між ними. Без повного знання структури не може бути розроблена модель конкретної тактичної операції й забезпечена її практична реалізація в ході розслідування.

Під час розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами практична діяльність по проведенню тактичних операцій носить складний та динамічний характер, який змінюється залежно від специфіки кожної операції. Для того щоб оптимізувати цю діяльність, необхідно мати чітке уявлення про те, як вона розгортається в часі, які етапи варто пройти для досягнення мети поставленої перед конкретною тактичною операцією, а також які дії повинні бути виконані на кожному із цих етапів. Тому пропонуємо такий найбільш доцільний порядок проведення тактичної операції при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами.

1. Ухвалення рішення про проведення тактичної операції. На даному етапі слідчий, працівник карного розшуку або інший суб'єкт розслідування, від ініціативи якого залежить організація й проведення тактичної операції, аналізує сформовану по конкретній справі ситуацію розслідування, визначає завдання, які необхідно виконати за допомогою тактичної операції, оцінює тактичну доцільність і реальну можливість проведення такої операції.

Ухвалення рішення про проведення тактичної операції при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами здійснюється за загальними правилами прийняття будь-якого рішення. Для цього

необхідні певні підстави: наявність тактичного завдання, яке може бути виконане тільки проведенням комплексу слідчих та інших дій; виявлення готуємої або здійснюваної протидії розслідуванню, яка може бути нейтралізована тільки певним поєднанням слідчих дій і оперативно-розшукових заходів; необхідність організувати й ефективно використовувати для розслідування кримінальної справи взаємодію слідчих і інших органів.

В ході розслідування незаконного заволодіння автотранспортними засобами, рішення про проведення конкретної тактичної операції варто приймати з урахуванням багатьох факторів: результатів аналізу всієї криміналістично значимої інформації по справі, оцінки важливості виконуваних у ході тактичної операції завдань, визначення напряму розслідування, вивчення тактичних засобів за допомогою яких можлива реалізація операції тощо [2, с.27].

Аналізуємий нами етап ухвалення рішення в діяльності по проведенню тактичної операції вкрай відповідальний і важливий, оскільки він поєднує цілу систему практичних дій різних суб'єктів по досягненню наміченої мети.

2. Моделювання тактичної операції. Розробка моделі тактичної операції при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами полягає в уявному відтворенні всіх необхідних елементів загальної структури операції, наповненні їх конкретним змістом на основі інформації, яка має значення для справи й прогнозуванні результатів проведення операції [2, с.44-46].

Будучи одним з видів моделювання діяльності з розкриття і розслідування злочинів, моделювання тактичної операції при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами опирається на загальні закономірності й використовує ті самі методи здійснення відповідної діяльності. Разом з тим, цей вид моделювання відрізняється низкою особливостей, до яких відносяться: залежність моделі тактичної операції від її структурної організації, яка включає намічені цілі, способи й засоби їх досягнення тощо; фактичне поєднання в цій моделі декількох різних моделей (виконуваних завдань, зібраних у справі фактів, намічуваних дій, прогнозованих результатів); багатофункціональне значення моделі тактичної операції (вона забезпечує систематизацію наявної інформації, планування шляхів і засобів одержання нової інформації, її перевірки, фіксації тощо); різноманітний характер окремих моделей тактичних операцій (який враховує можливість зміни поведінки злочинця, вибір різних напрямів розслідування й ін.) [1, с.109-110].

Моделювання тактичної операції при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами є багатоплановим і містить у собі побудову моделі слідчої ситуації, в умовах якої передбачається проведення операції, планування системи конкретних дій, які підлягають виконанню та часу й черговості їх проведення, визначення можливого складу учасників операції і їх функціональних зв'язків, прогнозування очікуваних результатів виконання окремих дій, розробку різних варіантів проведення тактичної операції та ін. [2, с.49-52].

При моделюванні тактичних операцій під час розслідування незаконного заволодіння автотранспортними засобами доцільно складати схему майбутньої конкретної операції з відображенням у ній найбільш значимих для побудови моделі відомостей, зокрема вихідної інформації, поставлених цілей, тактичних засобів, способів їх реалізації, отриманих результатів тощо. В залежності від різновиду тактичної операції в основу побудови її схеми може бути покладений просторовий, або часовий фактор [1, с.115-116].

3. Підготовка тактичної операції. Для цього етапу

характерне проведення підготовчих заходів, які забезпечують практичну реалізацію тактичної операції. В цілому характер, обсяг і тривалість таких заходів залежать від конкретної операції, а в загальному плані можна вказати тільки на основні напрями підготовки тактичних операцій при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами:

1. Одержання додаткової інформації (з'ясування обстановки на місці проведення тактичної операції, одержання відомостей про осіб, стосовно яких проводиться операція тощо).

2. Інструктування учасників тактичної операції (щодо завдань майбутньої діяльності, виконуваних функцій, порядку проведення окремих дій; при цьому передається необхідна для роботи інформація, проводиться її спільне обговорення тощо); за необхідності, організується попереднє тренування учасників тактичної операції, з метою виключення можливості зриву операції у разі помилки конкретних учасників.

3. Підготовка техніко-криміналістичних засобів, транспорту, засобів зв'язку, фіксації ходу й результатів операції.

4. Нормативне забезпечення діяльності по проведенню тактичної операції (вивчення нормативних документів (інструкцій, положень, наказів), складання необхідних для проведення певних дій процесуальних актів, одержання санкції прокурора або рішення суду на здійснення окремих заходів тощо).

5. Консультування з іншими слідчими й оперативними працівниками, науковцями-криміналістами й іншими фахівцями.

Під час розслідування незаконного заволодіння автотранспортними засобами підготовка тактичної операції є, як правило, масштабною й тривалою за часом. Така підготовка є однією з найважливіших умов успішного проведення операції. Однак, можливе виникнення випадку негайного (оперативного) проведення тактичної операції, наприклад, по затриманню підозрюваного. Через це учасники операції повинні бути готові до проведення всіх підготовчих заходів в експрес-режимі, у край скороченому варіанті. У таких випадках у ході підготовки тактичної операції варто найбільш повно використовувати готові організаційні структури, програми дій, напрацьовані оперативні схеми, які як правило вже наявні в підрозділах органів внутрішніх справ. Так, необхідні за умовами конкретної операції транспортні засоби, криміналістична техніка, зброя та інше, можуть бути негайно надані черговими частинами міліції, які за характером своєї діяльності зберігають таке спорядження в постійній готовності. У випадку, якщо тактична операція при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами вимагає швидко й організованого введення значних сил і засобів для виявлення в стислі строки особи, яка вчинила злочин, то доцільно проведення операції поєднати з реалізацією найбільш підходящого в конкретній обстановці типового ситуаційного плану дій спеціальних служб із числа тих, які заздалегідь розробляються під певним кодовим найменуванням.

4. Реалізація комплексу дій, які входять до складу тактичної операції. Цей етап практичного виконання дій, як правило, є одним із складних у всьому процесі реалізації тактичної операції під час розслідування незаконного заволодіння автотранспортними засобами. Зміст цього етапу обумовлюється специфікою кожної тактичної операції й може бути з необхідним ступенем повноти розкритий тільки стосовно конкретних видів операцій, що відповідно буде здійснено в наступних підрозділах дисертації.

5. Процесуальне оформлення тактичної операції. Безпосередній хід і результати проведеної тактичної

операції при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами обов'язково фіксуються в матеріалах кримінальної справи, однак при реалізації тактичної операції процесуальне оформлення здійснюється дещо по іншому, ніж при проведенні окремих слідчих дій. Обмежена кількість операцій дає можливість оформити їх результати одним процесуальним документом. Однією з таких операцій є «затримання підозрюваного». Щодо інших випадків, то тактичні операції оформляються низкою документів, які відносяться до трьох основних груп [1, с. 119-120].

До першої групи входять документи, які забезпечують організацію тактичної операції (постанови слідчого, які виносяться в передбачених законом випадках, і судові рішення на підставі яких були проведені ті або інші дії під час тактичної операції; письмові доручення слідчого органам дізнання про проведення окремих заходів; письмові вказівки прокурора про напрями розслідування, проведення слідчих і інших процесуальних дій; постанова про утворення слідчої групи для розслідування кримінальної справи у випадках її складності або значного обсягу роботи, що характерно в більшості для багатоепізодних заволодіння автотранспортними засобами, або якщо такі злочини вчинені організованою групою із значною кількістю учасників та корупційними зв'язками в державних органах, що як правило пов'язане із розслідуванням і інших злочинів вчинених цієї групою (наприклад, вбивств водіїв автотранспортних засобів, розбійні напади на таксистів, заволодіння вантажем при транзитних перевезеннях тощо).

Другу групу утворюють документи, які фіксують дії учасників тактичної операції і встановлених фактів (протоколи різних слідчих дій проведених у рамках тактичної операції, додатки до них (фотознімки, відеозаписи, креслення, плани, схеми тощо), процесуальні акти, які оформляють ті або інші рішення слідчого, прийняті в ході операції тощо).

До третьої групи відносяться синтезуючі документи, у яких викладається весь хід і результати тактичної операції при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами. Основним документом, у якому відображається хід і результати проведеної операції в цілому є обвинувальний висновок. У ньому викладається сутність обвинувачення, обставини, які мають значення для справи, отримані докази, послідовно й детально описується та аналізується проведена тактична операція. В окремих випадках синтез ходу й результатів тактичної операції може бути здійснений у документі, який фіксує проведення слідчої дії, що була базовою для даної операції. Так, якщо задум тактичної операції по викриттю обвинувачуваного реалізується через таку слідчу дію, як обшук, то в протоколі даної слідчої дії можуть бути викладені всі ті обставини, які необхідні для відображення ходу й результатів проведеної операції. В якості синтезуючого документу при оформленні тактичної операції використовуються також і документи про прийняття певних процесуальних рішень по кримінальній справі, постанова про обрання (зміну) запобіжного заходу обвинувачуваному, про пред'явлення обвинувачення тощо [1, с. 120-121].

6. Оцінка ходу й результатів проведеної тактичної операції. Оцінці з боку керівника й безпосередніх виконавців тактичної операції при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами повинні піддаватися всі дії, які входили до певного комплексу, кожний етап проведення операції і вся тактична операція в цілому. Це необхідно для завершення будь-якої організованої діяльності щодо досягнення конкретної мети, оскільки дозволяє оцінити якість цієї діяльності й удосконалювати в перспективі її структуру, зміст, прийоми й методи реалізації.

При розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами тактична операція піддається оцінюванню з різноманітних позицій. Зокрема, проводиться її психологічний та логічний аналіз, враховується процесуальне оформлення, планування й організація операції, перевіряється обґрунтованість прийнятих під час її реалізації рішень, відповідність виконаних дій криміналістичним рекомендаціям, вірогідність та повнота результатів операції. Вкрай важливим при оцінці є зіставлення прогнозованих результатів тактичної операції з фактичними, виявлення й аналізу причин розбіжностей.

Отже, у даній статті ми детально зупинилися на обов'язкових структурних елементах тактичної опера-

ції, яка розробляється та реалізується при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами, зокрема: меті операції, суб'єктах, засобах досягнення мети операції, процесі організації й безпосередній реалізації операції та її результаті. Крім цього, нами запропонований найбільш доцільний порядок проведення тактичної операції при розслідуванні незаконного заволодіння автотранспортними засобами, який полягає в: ухваленні рішення про проведення тактичної операції; моделюванні тактичної операції; підготовці операції; реалізації комплексу дій, які входять до її складу; процесуальне оформлення тактичної операції; оцінка ходу й результатів проведеної тактичної операції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дулов А. В. Тактические операции при расследовании преступлений: монограф. / Атеист Васильевич Дулов. — Минск: изд-во БГУ им. В. И. Ленина, 1979. — 128 с.
2. Комаров И. М. Проблемы теории и практики криминалистических операций в досудебном производстве: автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / И. М. Комаров. — Барнаул, 2003. — 58 с.
3. Чернышев М. А. К вопросу о понятии тактической операции / М. А. Чернышев // Академический юридический журнал. — Иркутск, 2008. — №1(31). — С. 39-43.
4. Якушин С. Ю. Тактические решения следователя и средства их реализации при расследовании преступлений: исходные положения частной криминалистической теории / С. Ю. Якушин // Ученые записки Казанского государственного университета. Гуманитарные науки. — 2008. — Т. 150, кн. 5. — С. 237-244.